

МЕЛІОРАЦІЯ

УДК 631/627.5 (477.8)

**ОБГРУНТУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ МЕЛІОРОВАНИХ УГІДЬ ЯК ОСНОВИ ЇХ
ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ**

Д. О. Овдійчук

студентка 3 курсу, група ГВР-31, навчально-науковий інститут водного господарства та
природооблаштування

Науковий керівник – к.с.-г.н., доцент С. В. Шалай

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

**Розглянуто науково-методичні підходи до економічної оцінки сільськогосподарських
угідь з регульованим водним режимом на основі використання методики
довготермінового прогнозу їхньої продуктивності.**

Ключові слова: економічна оцінка, сільськогосподарські землі, продуктивність, модель.

**Рассмотрены научно-методические подходы к экономической оценке
сельскохозяйственных угодий с регулируемым водным режимом на основании
методики долгосрочного прогноза их продуктивности.**

Ключевые слова: экономическая оценка, сельскохозяйственные земли, продуктивность,
модель.

**Scientifical and methodical principles of a drained agricultural lands economic estimation on
the base of use of a long-term forecast technique of their efficiency are considered.**

Keywords: economic estimation, agricultural lands, crop capacity, model.

З тих пір, коли землекористування в Україні стало платним, актуального значення набула найважливіша економічна функція землі – її цінність як об'єкта товарного обігу, інвестування та оподаткування [1, 6].

Однак ринкова трансформація сільського господарювання не забезпечила ефективного розвитку галузі. Більш того, в зв'язку зі становленням сільськогосподарського виробництва в умовах ринку, виявилися наступні негативні тенденції: погіршення кількісного і якісного стану матеріально-технічної бази підприємств; критичний фінансовий стан більшості господарюючих суб'єктів; зниження родючості і розвиток процесів деградації ґрунтового покриву; зменшення ефективності капіталовкладень у сільськогосподарське виробництво тощо [8].

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні визначені дві складові оцінки сільськогосподарських угідь: якісна оцінка земель за природними властивостями та економічна оцінка земель [6].

Серед сучасних підходів економічної оцінки сільськогосподарських земель, які враховують фактор їх продуктивності, можна відзначити наступні.

Оскільки ціна на землю є важливим економічним інструментом функціонування ринку сільськогосподарських земель і результатом оцінки землі як невід'ємної складової аграрного капіталу, що відповідає сумі коштів, які приносять у вигляді відсотків дохід, то математичний вираз ціни на землю має вигляд [6]

$$I_3 = \sum_{n=1}^{n_x} \frac{\Gamma_{o3}}{(1+i)^n}, \quad (1)$$

де I_3 – ринкова вартість землі, грн; Γ_{o3} – нормативна вартість землі, грн; n – термін користування землею, років; i – розмір дисконтої ставки, %.

При цьому нормативна вартість землі з урахуванням економічної оцінки товарних культур сівозміни може бути визначена як [6]

$$\Gamma_{o3} = \frac{\sum_{i=1}^n Y_i^o \cdot I_i^o - Z_i^o}{\left(1 + H_k / 100\right)^{T_K}}, \text{ грн,} \quad (2)$$

де Y_i^o – урожайність i -ої товарної культури в сівозміні, ц / га; I_i^o – ціна реалізації 1 ц i -ї культури, грн; Z_i^o – виробничі витрати на 1 га посіву i -ї культури, грн; T_K – термін капіталізації доходу, років; H_k – норма капіталізації землі; n – кількість культур в сівозміні.

Нормативну грошову оцінку 1 га агровиробничої групи ґрунтів виконують як [6]

$$\Gamma_{aep} = \frac{\Gamma_{o3} \cdot B_c}{B_{aep}}, \text{ грн,} \quad (3)$$

де B_c , B_{aep} – відповідно середньозважений бал земельної ділянки, на якому вирощуються культури сівозміни і бал агровиробничої ділянки ґрунтів.

Як правило, значення врожайності товарних культур польових сівозмін у виразі (2) використовувалося або на основі отриманих фактичних врожаїв по об'єкту, або на основі заданих чи нормованих значень проектної врожайності.

Методика досліджень. Здійснення об'єктивної економічної оцінки земель сільськогосподарського призначення можливе лише завдяки визначенню реального рівня їх продуктивності у вигляді екологічно безпечної і економічно обґрунтованої врожайності вирощуваних культур.

Вирішення даного завдання можливе на основі урахування зміни поточних природно-господарських умов території вирощування і фактичного споживання ресурсів. В основу досліджень покладено методику імітаційного математичного моделювання процесу формування врожаю на меліорованих землях з урахуванням впливу природних і антропогенних факторів у вигляді зміни водно-повітряного режиму ґрунту, метеорологічних характеристик за відповідним програмним та інформаційним забезпеченням [4, 5, 7].

Постановка завдання. Проблема раціонального використання виробничих ресурсів і їх оптимального поєднання диктує необхідність економічної оцінки найважливіших виробничих ресурсів, в тому числі сільськогосподарських земель. У сільському господарстві, де земля є головним засобом виробництва, економічна оцінка землі є механізмом визначення її цінності. Від того, наскільки ефективно використовуються землі, залежать темпи зростання виробництва продукції та зниження її собівартості.

Результати досліджень. Суть комплексу прогнозно-імітаційних моделей полягає в побудові моделі проектної врожайності, яка на рівні довготермінового прогнозу може бути представлена у вигляді

$$\bar{Y}_k = \sum_{\omega=1}^{n_\omega} \sum_{g=1}^{n_g} \sum_{p=1}^{n_p} Y_{k\omega gsp} \cdot f_\omega \cdot f_g \cdot \alpha_p, \text{ ц/га,} \quad (4)$$

де $Y_{\omega gsp}$ – дійсно можлива врожайність k-ї культури, у відповідних кліматичних ω , ґрутових g, меліоративних (технологія водорегулювання) s умовах і різних за умовами тепло- і вологозабезпечення періодах вегетації p; f_ω, f_g – площини поширення відповідно природно-кліматичних і ґрутових відмінностей в межах об'єкта, виражені в долях від загальної його території; α_p – значення часток можливого стану типових схем метеорологічних режимів в розрахункові щодо умов тепло- і вологозабезпеченості періоди вегетації сукупності $P = \{p\}, p = \overline{1, n}_p$ в межах проектного терміну функціонування об'єкта, приведеної до 1.

У свою чергу, величина $Y_{\omega gsp}$ може бути визначена як

$$Y_{k\omega gsp} = Y_{\omega kp}^F \cdot \prod_{i=1}^{n_i} K_i = Y_{\omega kp}^F \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot K_4 \cdot K_5 \cdot K_6, i = \overline{1, n}_i, \text{ ц/га}, \quad (5)$$

де $Y_{\omega kp}^F$ – кліматично забезпечена врожайність за період вегетації k-ї культури; K_1 – коефіцієнт зниження врожайності по бонітету ґрунту ($0 \leq K_1 \leq 1$); K_2 – коефіцієнт збільшення врожайності за рахунок внесених добрив, ($K_2 \leq 1$, але $0 \leq K_1 \leq K_2 \leq 1$); K_3 – коефіцієнт зниження врожайності при відхиленні терміну сівби (відновлення вегетації) від оптимального ($0 \leq K_3 \leq 1$); K_4 – коефіцієнт впливу поточних природно-меліоративних умов (клімату і технології водорегулювання) періоду вегетації культури на формування врожайності ($0 \leq K_4 \leq 1$); K_5 – коефіцієнт зниження врожайності при відхиленні терміну збирання від оптимального ($0 \leq K_5 \leq 1$); K_6 – коефіцієнт зниження врожайності з урахуванням втрат при збиранні і транспортуванні ($0 \leq K_6 \leq 1$).

Особливістю даного комплексу моделей є можливість оцінки продуктивності осушуваних сільськогосподарських угідь з урахуванням різного рівня виробництва на них (високого, середнього та низького). Це дає змогу диференційовано підійти до вирішення поставленого завдання з урахуванням екологічних і економічних аспектів.

Виробнича перевірка комплексу моделей на прикладі проектної сівозміни здійснена в умовах меліоративної осушувально-зволожувальної системи в зоні західного Полісся України на землях агрофірми «Україна» Любомльського району Волинської області.

Її результати і оцінювання рівня точності реалізації комплексу імітаційних моделей, на підставі перевірки за загальноприйнятими статистичними критеріями (відносні помилки, коефіцієнти кореляції, середньоквадратичні відхилення), можна вважати прийнятними.

Висновки. Запропонований підхід дає змогу з достовірністю 70...90% здійснювати прогноз врожайності на меліорованих землях з урахуванням притаманних ним природних, агротехнічних і меліоративних умов. Його застосування підвищить обґрунтованість економічної оцінки земель сільськогосподарського призначення.

Список використаних джерел:

1. Добряк Д. С. Економічний оборот землі в Україні: теорія, методологія і практика / Добряк Д. С., Тихонов А. Г., Паламарчук Л. В. – К. : Урожай, 2004. – 136 с.
2. Каюмов М. К. Программирование урожаев сельскохозяйственных культур. – М. : Агропромиздат, 1989. – С. 18–72.
3. Лихогруд М. Грошова оцінка землі – важлива складова земельної реформи // Пропозиція. – 2001. – № 11. – С. 10–13.
4. Посібник до ДБН В.2.4.-1-99 «Меліоративні системи та споруди». Обґрунтування ефективності проектної врожайності на осушуваних землях при будівництві та реконструкції меліоративних систем. Київ – Рівне, 2006. – 50 с.
5. Посібник до ДБН В.2.4-1-99 «Меліоративні системи та споруди». Метеорологічне забезпечення інженерно-меліоративних розрахунків у проектах будівництва та реконструкції осушувальних систем. Рівне, 2008. – 64 с.
6. Детермінація сільськогосподарських земель на ринку нерухомості : монографія / Павлов В. І., Фесіна Ю. Г., Заремба В. М., Мазурик С. М. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 364 с.
7. Тимчасові рекомендації з прогнозної оцінки водного режиму та технологій водорегулювання осушуваних земель у проектах будівництва та реконструкції меліоративних систем. – Рівне, 2011. – 54 с.